

ואתי לידי דאורייתא¹¹. ואל יאמר אדם מאחר שאינו אסור מן התורה אין לחוש, כי כל מה שאסרו חכמים העובר עליו חייב מיתה¹². ואין לומר מנהג היתר הוא כאן, כה"ג הוי מנהג בטעות, דווקא נמי ע"י חכם ואדם הגון, בדבר שיש היתר גמור ויש מקומות שנוהגין איסור, על זה יכול לומר בכאן הוא מנהג בטעות, וגם זאת דווקא ע"י חכם ואדם הגון שיכול לידע תוכן הענין, אבל הרוצה להתיר דבר שפשוט איסורו (ור"ל מנהג כך)¹³ מכזב ומשקר, ואע"פ שתולה עצמו בחכם דבריו שקר ואין להאמין, ואילו היה החכם לשם היה אומר בענין אחר¹⁴.

מה. וכן נוהגין שלא לאכול דבש או לשתות מי דבש בפסח, וזה שקורין מעט, כי מערבין בו קמח בדבש¹. ואע"פ שישראל לקחו(ת) מן הכוורת ויודע(ין) לו שאין בו קמח, אפילו הכי אסור אותו הדבש והמי דבש שקורין מעט בפסח, כי מאן דחזי יסבור שכל דבש מותר בפסח, ואתי לידי לאכול אפילו אותו דבש שיש בו קמח דהוי חמץ. ואע"פ שיש מקומות ששותין המעט בפסח אין זה כ"א ע"י הדחק ואונס, ויש לשאל לחכם שבאותה מדינה וזה יגיד לו כל העניין ואיך להתנהג בו היתר².

מו. וכן אין אוכלין כרכום שקורין זפרון¹. וראייה לאסור ממה שאסר הסמ"ק הדבש בכל עניין בפסח², כי כשמוליכין אותו ממדינה למדינה אז כשמשתנה מראיתו מניחין אותו על שאור כדי שיחזור למראיתו. ואפילו הגדל בגינה שאחורי הבתים שידוע לו שאין בו חימוץ אסור לאוכלו בפסח כי הרואה יאמר שכל כרכום מותר³.

11. דין החומרא שנהגו בני אשכנז בקטניות וכיוצא בו הובא בשו"ע סי' תנ"ג ס"א ברמ"א מתוך הגה"מ בפ"ה אות א' ברמב"ם הנ"ל ומהמרדכי בפ"ב בפסחים סימן תקפ"ה.
12. ברכות ד, ב (וע"ע בערובין כא, ב). במהרי"ל מוסיף: ועובר על לא תסור מן הדבר אשר יורוך (צ"ל יגידו לך, דברים יז, יא). ראה שם בשו"ע בשערי תשובה סק"א המביא את הדברים ומיחסם למהרי"ל.
13. [ובא להתירו מכח מנהג], ע"פ מהרי"ל.

14. כותב הדברים התקשה מאד בסגנון דרוש זה, ראה את הדרוש המקביל בשמו של רבינו במהרי"ל שם ביתר בהירות.

מה. מהרי"ל בהלכות מאכלות אסורות בפסח סי' ה' [בשינויים קלים].

1. דין דבש בפסח הובא בטור סי' תס"ז להיתר ע"פ הראב"ן והרא"ש. הדרכי משה שם ובשו"ע בהגהותיו בס"ח הביא את דעות המחמירין: המרדכי הנ"ל בסימן תקצ"א והגה"מ הנ"ל, ראה שם במג"א סק"ז ועיין בירושלמי סוף פ"ב דפסחים.

2. דעה זו הובאה שם ברמ"א לגבי שתיית מי הדבש בפסח, ראה שם בנו"כ השו"ע; במשנה ברורה איתא דהאידינא נהגו להקל בדינים הללו, ככל הנראה מפני שלא קיים חשש של תערובת קמח בדבש.
מו. מהרי"ל שם סי' ט"ו.

1. בכ"י הז' בקמץ והו' כחולם. ובמהרי"ל שם כתוב זאפרין. דין זה נפסק ברמ"א שם מתוך המהרי"ל. ראה גם בב"י ובב"ח בטור בס' הנ"ל.

2. ראה בסמ"ק סי' רכ"ג בהג"ה. ונראה שכוונת רבינו לאסור הכרכום, אף שגדל בגינתו, כמו שסיים, כעין שאסר הסמ"ק כל סוגי דבש, אף של ישראל וכן משמע במהרי"ל. ועי"ש שם בשינויי נוסחאות.

3. טעם זה הועתק גם ע"י האחרונים. ראה שם במשנה ברורה בסקל"ג.

הגה' 4. בשנה שלישית דרש אע"פ שבמדינת רינוס נוהגין היתר בכרכום בפסח ואמרינן שהשאור שמניחין עליו מזה אין לאסור כי אין בו ממש, א"ה במדינת אושטריך נוהגין בו איסור. הגה' 5.

מז. וכן נוהגין שלא לאכול תאנים¹ בפסח, כי יש שכתבו שאסרו משום (דמפקידי') [דמפזרין] עלה קמח, ויש שמתירין כי מה שמשימין עלה קמח היינו הרעים, והטובים שהם לבנים מטביעות היטבות שיש בהם². ומ"מ נהגו שלא לאכול שום תאנים, ואפילו אותם הגדלים באילן גנו שודאי אין בהם חימוץ, אפילו הכי נוהגים שלא לאוכלם משום הרואה שיסבור שכל תאנים מותרים. וראייה יש שיש בהם קמח ^{אוצר החכמה} כי הלש אותם נעשה מהם כמו עיסה. ואפילו הענבים שקורין רוזין אין אוכלין אותן בפסח כי מניחין אותן על התאנים שיש בהם חמץ³.

מח. (א) וכן נמי נוהגין שלא לאכול צוקר בפסח כי משימין בתוכה קמח, ואע"פ כשמבשלין הקנים שיש בהם הצוקר מבשלין אותן ד' או ה' פעמים שאין משימין בו קמח, מ"מ באחרונה משימין קמח ביורה¹, ולכן אין אוכלין שום צוקר בפסח². הגה'. שמעתי ממהר"ר שלום ז"ל שפעם אחת אכלו הלומדים יחדיו בעיר נוישטט בי"ט האחרון של פסח, ונתן להם הח"ר זנוויל ז"ל³ צוקר שהביא עמו מעיר קנדי⁴, ואמר שברי לו שאין בתוכו שום חימוץ ואכלוהו עמו⁵. הגה' גי'.

4. הג"ה זו בכתה"י בשולי דף 73א וניתן לו סימן נפרד, אך היות והיא המשכה של מה שנאמר קודם לכן ראינו לנכון לצרפה לסימן זה.
5. כל זה איתא גם במהרי"ל בשם רבינו, והמהרי"ל הוסיף שם שהוא דרש לאסור הגם שבאיזור מגוריו נהגו להקל.
מז. מהרי"ל שם סי' י"ד (בשינויים קלים).

1. יש להוסיף: יבשים, וכן הוא ברמ"א וכן משמע גם מהמהרי"ל.
2. במהרי"ל איתא: מטובת טבעם, והוא נכון יותר. גם דין זה נפסק ברמ"א שם סעיף הנ"ל תוך הדגשה שהכל תלוי במנהג המקום, כי יש מחמירין שלא לאכלן ויש מקילין; וראה שם במשנה ברורה ושאר אחרונים.
3. בד"מ סי' תס"ז הביא בשם המהרי"ל (היינו ספר המהרי"ל) דין זה דאין לאכול ענבים. ובמג"א שם סק"ח הביא טעמו של המהרי"ל לפי שמניחים אותם אצל תאנים, וכ"כ המהרי"ל בשו"ת סי' כ"ה.
מח. כל הסימן במהרי"ל במפורז בהלכות פסח [ראה פירוט בהערות הבאות].

1. או המחבת = המרחשת = להמתיקו (1), טרם מסירין מן האש (3). וגזרינן אטו כל צוקר.
2. מהרי"ל סי' י"ג. ראה למעלה בסי' ל"ז דשם התיר רבינו להשהות צוקר בפסח, ראה שם בהערות לגבי המקורות בנידון. ראה גם בהגהות למנהג של פסח אות פ"א אצל ר"א טירנא שהביא דברים בשם רבינו — שאינם לפנינו — לגבי דין צוקר.
3. היה מחותנו של המהרי"ל ונאמן ביתו של רבינו; ראה בשו"ת מהרי"ל סי' ק' וקס"ו.
4. קנדיאה הוא האי כרתים במזרח הים התיכון.

5. שם במהרי"ל, והובא גם בלקט יושר א' 74 בלשון זה, וראה שם תשובה בנידון ממהר"א. וכך נפסק בשו"ע סי' תס"ז ברמ"א בס"ח, ע"ש. ועיין בנידון הצוקר בשכנה"ג בהגב"י אות יב ובמשנה ברורה ס"ק כט — לא.